

DOSSIER

Markten op korte en langere termijn

Landbouwmarkten laten vele gezichten zien. De onrust op zeer korte termijn heeft te maken met de droogte in Europa. De wereld is nochtans ruim voorzien van voedsel. Tenzij deze voorraden vastzitten in landen die ze om strategische redenen niet willen lossen, blijven zij op de markt drukken. Bovendien slabakt de (Chinese) vraag niettegenstaande de wereldeconomie opleeft. In 'OECD-FAO Agricultural Outlook 2018-2027' zien beide internationale organisaties de landbouw- en voedselprijzen in

het nieuwe decennium verder dalen. Sterke schommelingen niet te na gesproken. Tien jaar geleden (2008) zag het er nog geheel anders uit. Toen piekten de voedselprijzen en stond de wereldpolitiek in brand. Lage voedselprijzen is goed nieuws voor consumenten en politici, maar slecht nieuws voor landbouwers. Zonder betere vooruitzichten voor landbouwers is dat op termijn ook slecht nieuws voor consumenten en politici. Want wie zal of wil morgen nog de wereld voeden?

MET MARKTEN DE WERELD ROND

Landbouwmarkten zitten in een lange periode van afkoeling. Volgens de OECD/OESO en de FAO komt daar de komende jaren weinig verandering in. Meer dan enkele steekvlammen als gevolg van lokale of klimatologische omstandigheden en geopolitiek getwitter moet niet worden verwacht. – Jacques Van Outryve

De Organisatie voor Economische Samenwerking en Ontwikkeling (OESO/OECD) is de club van geïndustrialiseerde landen met zetel in Parijs. De organisatie is gekend om haar voorliefde voor globalisering en is tegen landbouwsubsidies. De Wereldvoedsel en -landbouworganisatie van de Verenigde Naties (FAO) zetelt in Rome en bekomert zich over de wereldvoedselproblematiek. Beide organisaties houden elkaar in evenwicht en stellen sinds

2007, het jaar van de 'perfect storm' op de landbouwmarkten, jaarlijks gezamenlijk marktvooruitzichten op langere termijn. Zij bekennen dat zij de bal mis kunnen slaan, want de toekomst is niet te voorspellen. Toekomst heeft geen welbepaald doel. Bovendien kunnen markten zich aanpassen als gevolg van de gedane voorspellingen. Markten lezen geen rapporten maar de actoren op de markten lezen ze wel en passen hun houding aan.

De vooruitzichten houden ook geen rekening met mogelijke gevolgen van de brexit of onverwachte tweets van een Amerikaanse president. OECD en FAO lichten met hun marktvooruitzichten slechts een tipje van de sluier. Ze hebben geen glazen bol. Herinner je 2007 en 2008, precies tien jaar geleden. Zoals niemand de bankencrisis had kunnen voorspellen, hadden maar weinigen de voedselcrisis zien aankomen. Jaar na jaar lag de productie van basisvoedsel

in de wereld wat onder het wereldvoedselverbruik en moesten voorraden telkens een beetje worden aangesproken. Niemand die de 'beetjes' opmerkte, want de voedselprijzen gaven geen enkel marktsignaal. Zij bleven laag zolang er voedsel voorradig was. Tot op de dag dat de kritische voorraaddrempel plots werd overschreden. Die dag schoten de prijzen door het plafond. Dan is het te laat om in te grijpen.

De jongste jaren zijn opnieuw wereldvoorraden van de meeste basislandbouwproducten opgebouwd, met dank aan goede oogsten die hoger lagen dan de vraag. De wereld zit op voedselvoorraden van ruim vier maanden. In olie- of energitermen is een voorraad van vier maanden te weinig. Voor voedsel is dat veel. Wie bepaalt dat? De markt! De kritische grens voor voedsel ligt voor granen op 20% of ongeveer twee maanden verbruik. Dit jaar zullen graanvoorraden moeten worden aangesproken. Suikervoorraden niet ... Eigenaars van voorraden hebben de sleutel in de hand. Die eigenaars kunnen overheden, coöperaties van landbouwers of private bedrijven zijn. Zij hebben verschillende doelstellingen en hun doen en laten is moeilijk te voorspellen. Hebben marktvooruitzichten dan geen zin? Jawel, zij leggen een puzzel van de toekomst met puzzelstukjes die vandaag voorhanden zijn.

Vier belangrijke trends

OECD/FAO verwacht dat de globale productie in de landbouw en visserij de komende tien jaar (2018-2027) met 20% zal stijgen, echter met sterke verschillen per regio en per product. Die 20% komt aardig in de buurt van wat nodig zal zijn om tegen 2050 minstens 9 miljard mensen te voeden. De vraag is of we aan die 9 miljard zullen geraken want de stijging van de wereldbevolking neemt af, alweer met sterke verschillen tussen regio's. De sterkste stijging van de landbouwproductie vindt plaats in regio's met veel ontwikkelingslanden die ook de sterkste stijging van bevolking kennen. Denk onder meer Sub-Sahara-Afrika, ook wel zwart Afrika genoemd, en het Midden-Oosten en Noord-Afrika, afgekort MENA (Middle East en North Africa). Het is niet een op een. Er moeten gaten worden gedicht. En daar staan handelaars voor in de rij.

José Graziano da Silva, algemeen directeur van FAO, haalde bij de persvoorstel-

ling van het rapport vier globale trends aan die zich in de komende jaren versneld zullen doorzetten.

Vooreerst zal aquacultuur wereldwijd een hoge vlucht nemen in antwoord op de sterke vraag van de wereldbevolking naar dierlijke eiwitten in de vorm van vis.

Ten tweede zal de wereldproductie van basisvoedsel zoals granen stagneren of slechts licht toenemen in nauwe relatie met de langzamere stijging van de wereldbevolking.

Als derde trend ziet da Silva het gemiddelde inkomen per hoofd van de bevolking in China eerder stabiel blijven dan verder toenemen. De exponentiële groei

van de vraag naar vlees die China de jongste tien jaar heeft gekend, behoort tot het verleden. Het gemiddeld hoofdelijk verbruik zal nog slechts langzaam stijgen. Het verbruik van zuivelproducten zal daarentegen wel sterk toenemen. Het OECD/FAO-rapport spreekt van een stijging in China met 22% in de komende tien jaar! Ook in India zal de vraag naar zuivelproducten zeer sterk stijgen. Indiers zullen de gemiddelde stijging van hun inkomen dat gepaard gaat met meer welvaart en meer verbruik van dierlijke eiwitten eerder opvangen met de consumptie van meer zuivelproducten dan met de vraag naar meer vlees. De toekomstverwachtingen voor zuivelproducten in het rapport zijn hoog gespannen. Tot slot wees da Silva op een trend die hijzelf minder positief vindt. Uit het rapport blijkt immers dat als gevolg van de sterke verstedelijking in de hele

..... Wereldwijd sterke vraag naar zuivelproducten.

1 Een graanontvangststation van Cargill in de Canadese provincie Alberta. Het globale hoofdelijk verbruik van granen zal de komende jaren stabiliseren. 2 3 Suiker uit suikerbieten en suiker uit suikerriet. Het gaat om hetzelfde eindproduct, maar om een geheel ander productieproces.

wereld, maar vooral in ontwikkelingslanden, het hoofdelijk verbruik van suiker en plantaardige oliën zeer sterk toeneemt. Dat is een gevolg van de consumptie van gemaksvuoding en andere goedkope bereide maaltijden (fastfood) in de steden en de beperkte beschikbaarheid van groenten, mede gelet op de distributie en de prijs. Het stijgend verbruik van suiker en vetten zal in de steden sterk bijdragen tot gezondheidsproblemen zoals obesitas.

De strijd tussen maag en motor

Marktvooruitzichten is kijken naar vraag en aanbod. De vraag naar landbouwproducten kan komen van consumenten, van de industrie en/of van overheden. Overheden bepalen bijvoorbeeld de strategie inzake hernieuwbare energie zoals het gebruik van biobrandstoffen. Zo heeft de Europese Unie zopas zijn strategie voor 2021-2030 inzake hernieuwbare energie (32%) gedeeltelijk herzien en gedeeltelijk herbevestigd. Deze RED II (*Renewable Energy Directive*) beperkt onder meer de inmenging van 'conventionele' biobrandstoffen voor transport op de weg tot 7%. Het beleid voorzagt ooit 10%. Het blijft meer dan het huidige gemiddelde van 4,1% maar de verwachtingen zijn getemperd. Vanaf 2020 wordt het gebruik van conventionele biobrandstoffen in het percentage hernieuwbare energie bovendien bevroren en wordt het gebruik van palmolie tegen 2030 geheel verboden. Conventionele biobrandstoffen zijn brandstoffen gemaakt van landbouwproducten die ook als voeding kunnen gebruikt worden, zoals granen (bio-ethanol) en koolzaad (biodiesel). De bijproducten gaan in de veevoeding. Ook dat gebruik wordt dus in Europa aan banden gelegd. De overheid heeft ingegrepen. De verwachtingen zijn bijgesteld. De vraag is gewijzigd. In de politieke strijd tussen maag en motor heeft de maag gewonnen. Welke maag? De maag van mens of dier? Sommigen wakkeren maar al te graag ook die strijd aan.

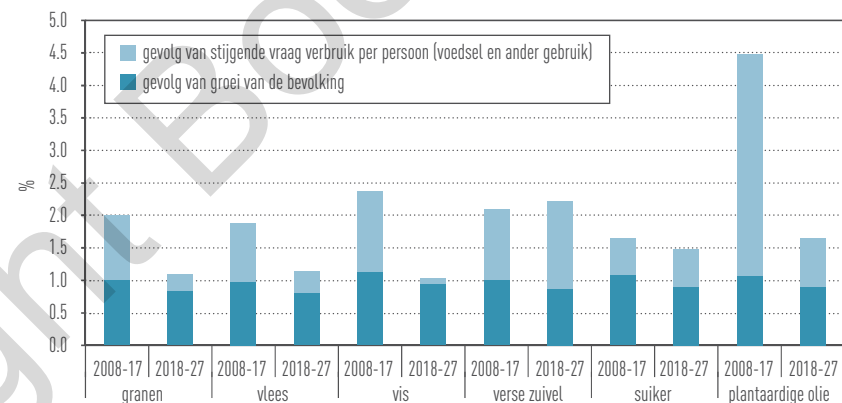
West-Europa als traagste groeier

West-Europa – dat zijn de Europese Unie, Zwitserland en Noorwegen – is en blijft ook de komende tien jaar een belangrijke consument en producent van landbouw- en voedselproducten, maar noch de vraag noch het aanbod zal sterk groeien. Het aanbod stijgt weliswaar meer dan de vraag waardoor West-Europa steeds meer op zoek moet gaan naar afzet

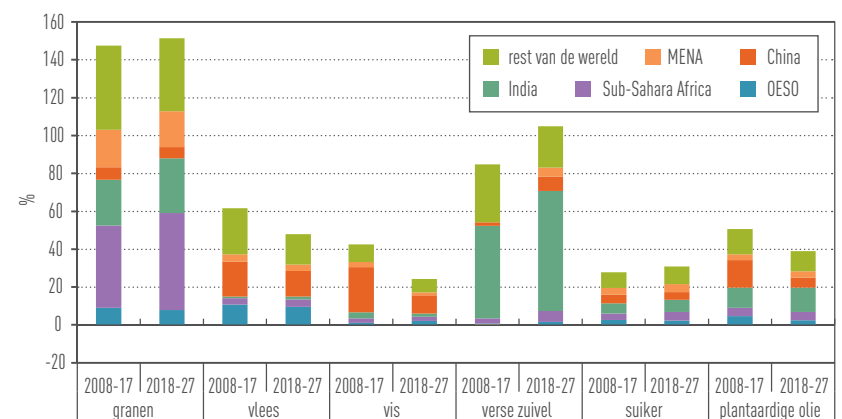
buiten de grenzen, denk onder meer aan suiker, zuivelproducten en varkensvlees. Het verbruik ligt in West-Europa al op een hoog niveau en zal weinig veranderen. Toename van de productie zal voornamelijk gebeuren door hogere opbrengsten, al zijn dat al de hoogste van de wereld. Grond is beperkt. West-Europa zal een belangrijke wereldproducent blijven van meerdere producten. Het aandeel in de wereldproductie blijft belangrijk maar zal dalen omdat de productie elders in de wereld sterker zal toenemen. Dat productieaandeel bedraagt vandaag voor voedergranen (gerst, haver, rogge) 31%, voor oliehoudende

zaden zoals koolzaad en zonnebloemzaden 20%, voor tarwe 20%, voor melk 21% en voor vlees 15%. De percentages zullen de komende jaren dalen. Dit om te zeggen dat de ontwikkelingen in de landbouw zich vooral elders in de wereld afspelen. West-Europa kende weliswaar een sterke stijging van de suikerproductie op een moment dat ook de wereldmarkt verzadigd was. Dat is een gevolg van de afschaffing van de Europese suikerquotaregeling. De Europese suikerproductie wordt op 21 miljoen ton geraamd, komende van 16,8 miljoen ton. De wereld zit momenteel met een overschot aan suiker van 10 miljoen ton na twee jaren van tekorten. Voor Europa is dat de hoogste productie sinds 2006, het jaar van de hervorming van de gemeenschappelijke ordening voor suiker (lees: Europese opkoopregeling). Inmiddels is de EU er wel in geslaagd ongeziene hoeveelheden suiker uit te voeren, onder meer naar Turkije, Noorwegen, Albanië, Egypte en

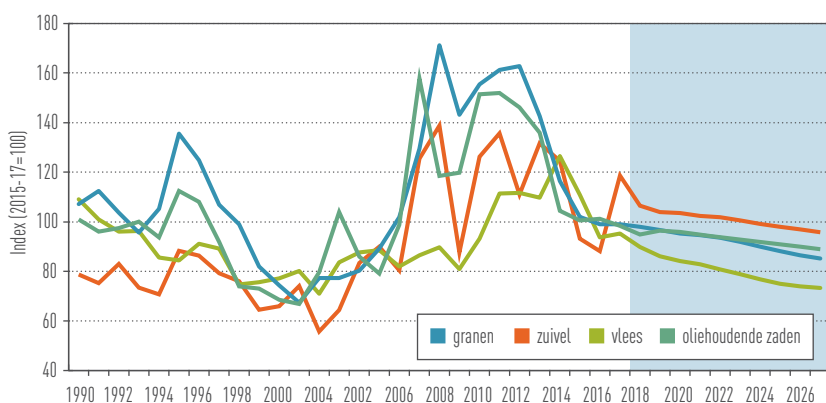
Het verbruik van suiker en plantaardige oliën in steden neemt sterk toe.

Figuur 1 Aandeel in de jaarlijkse stijging van de vraag per product van de toename van de bevolking en van de toename van het hoofdelijk verbruik in de periode 2008-2017 en in 2018-2027 - Bron: OECD-FAO

Figuur 2 Regionale bijdrage in de stijging van de vraag naar voedsel in de periode 2008-2017 en in 2018-2027 - Bron: OECD-FAO

Figuur 3 Evolutie van de landbouwprijzen op middellange termijn, in reële termen
- Bron: OECD-FAO

Eiwithoudende gewassen in de schaduw van de Leeuw van Waterloo. Europa heeft nood aan een eigen strategie voor de productie van eigen plantaardig eiwit voor veevoeding. Dit najaar zou de Europese Commissie met een voorstel komen. Het hoeft niet noodzakelijk soja te zijn.

Noord-Afrika. Noteer dat de wereldproductie van suiker 185 miljoen bedraagt (2017) en het wereldverbruik 174 miljoen ton. De 20 miljoen ton van Europa is slechts een fractie op de wereldsuikerkaart waar grote producenten zoals Brazilië maar ook India en Pakistan de plak zwaaien. De EU zelf verbruikt 18 miljoen ton suiker.

Oost-Europa en Rusland

De regio van Oost-Europa en de Russische Federatie strekt zich uit van de EU-grens tot en met Centraal-Azië met landen zoals Oekraïne, Rusland, Turkije

en Kazachstan, waar de landbouwproductie om meerdere redenen in expansie verkeert. Voor Rusland is dat ongetwijfeld een gevolg van de Ruslandboycot die werd ingesteld en Rusland de gelegenheid geeft zijn eigen landbouwproductie op punt te stellen. In Oekraïne rendeert wellicht de EU-ondersteuning in het kader van het partnerakkoord. En Turkije wil meer op eigen benen staan wat zijn voedselproductie betreft, los van de VS, de EU of Rusland. De OECD/FAO ziet in deze regio de landbouwproductie de komende tien jaar met minstens 14% toenemen. Grond is voldoende voorhan-

den. De regio zal zijn positie als tweede grootste producent van tarwe alle eer aandoen en dat ook anderen duidelijk maken. Er worden afzetmarkten van de EU en de VS afgesnoept, denk maar aan Egypte. Geruchten doen echter de ronde dat Oekraïne dit jaar een merkelijk lagere graanoogst kent als gevolg van de weersomstandigheden en maatregelen zal nemen om het graan in huis te houden voor eigen gebruik. Van Kazachstan wordt dan weer gezegd dat het zijn productie massaal wil omschakelen naar biologische landbouw om de Europese markt op te gaan. Het land beseft dat het met bulkproducten zoals conventioneel graan moeilijk kan concurreren tegen de VS, Canada of Australië, echter wel met ggo-vrije soja en biologisch graan voor de productie van ggo-vrij vlees en ggo-vrije melk en biobrood. Daar is immers vraag naar. De biologische voedingsmarkt wordt gedomineerd door de Europese Unie (EU) en de Verenigde Staten (VS). De EU is 's wereld tweede grootste afzetmarkt voor biologische producten, goed voor 30,7 miljard euro tegenover 39 miljard euro voor de VS. Het is niet verwonderlijk dat velen op die lucratieve markt een graantje willen meepikken.

Dierlijke sectoren

De jongst tien jaar zagen we hoe het gemiddeld wereldverbruik van pluimveevlees per persoon zeer sterk was toegenomen (16%). Dat van rund- en kalfsvlees daarentegen daalde met bijna 5%. Voor de volgende tien jaar verwachten OECD/FAO voor pluimveevlees, het goedkoopste vleesproduct, een verdere stijging met 5,5% en voor rund- en kalfsvlees een sterk herstel en zelfs een toename met 3,5%. Dit is voornamelijk het gevolg van de vraag uit China. Voor varkensvlees wordt wereldwijd geen wijziging in het gemiddelde verbruik per persoon verwacht. Een stijging zal enkel een gevolg zijn van een toename van de bevolking (meer maagjes). Ook hier komen regionale verschillen voor. In regio's waar varkensvlees populair is en blijft, zal het hoofdelijk verbruik blijven groeien. Denk aan landen in Latijns-Amerika, de Filipijnen, Thailand en Vietnam. De rol van China in de stijging van het globale varkensvleesverbruik zal gevoelig afnemen gelet op het al zeer hoge Chinese verbruik. China was de jongste tien jaar verantwoordelijk voor 65% van de stijging van het hoofdelijk

wereldverbruik van varkensvlees. De komende tien jaar zal dat nog voor 45% het geval zijn. Schapenvlees blijft een nicheproduct met weliswaar een verwachte groei van het globale hoofdelijk verbruik met 8% op tien jaar, maar dan voornamelijk geconcentreerd in de typische verbruikerlanden als China en andere Aziatische landen. Melk en zuivelproducten krijgen in het rapport bijzondere aandacht want de vraag zal wereldwijd sterk (blijven) toenemen. Verbruik van verse zuivelproducten zal een zeer hoge vlucht kennen in de nieuwe opkomende economieën. OECD/FAO verwachten voor het globale verbruik van verse zuivelproducten een toename met 2,2% per jaar! En dit gedurende tien jaar. Zuivel is de hoogste stijger van alle producten die door OECD/FAO zijn onderzocht. Sterkste stijger als land is India, een land met meer inwoners dan China. Andere sterke groei-landen zijn Oekraïne en Kazachstan. Boter zal wereldwijd verder teren op zijn herwonnen goede imago en ook een wereld-

wijde jaargroei van 2,2% optekenen ondanks zijn relatief hoge prijs.

Met handel als sluitstuk

In 'OECD-FAO Agricultural Outlook 2018-2027' worden vraag en aanbod afzonderlijk behandeld per regio. Bij vraag komen zowel de trend en de vooruitzichten voor menselijke voeding (*food*), dierlijke voeding (*feed*) als industrie (bio-economie) en biobrandstoffen (*fuel*) aan bod. Per regio en per product lopen de ontwikkelingen lopen sterk uiteen afhankelijk van bevolkingsgroei, evolutie van het inkomen (welvaart), veranderingen in dieet en overheidsbeslissingen. In steeds meer ontwikkelingslanden, met China en India voorop, neemt de overheid immers beslissingen om de landbouw in

.....

Gaten tussen vraag en aanbod worden steeds groter.

.....

de ene of andere richting te sturen. In de ontwikkelde landen trekt de overheid zich terug wat de productie betreft, maar bemoeit men zich steeds meer met omgevingsfactoren.

Uit het rapport blijkt dat vraag en aanbod geografisch steeds verder uit elkaar lopen. Regio's gaan zich specialiseren in welbepaalde producten waarvan zij dan de wereld voorzien. De gaten tussen vraag en aanbod worden hierdoor steeds groter. Zij worden gevuld door een sterke toename van de handel in landbouw- en voedingsproducten. OECD/FAO stellen echter dat die handel zich concentreert. Het zijn steeds weer dezelfde landen die hun handel opdrijven met dezelfde producten. In het rapport worden de vijf grootste exporterende landen per product opgelijst. Voor soja nemen zij 95% van de handel voor hun rekening. Het gaat van 50% voor vis tot die 95% voor soja met tussenin percentages als 90% voor varkensvlees, 85% voor maïs, 80% voor schapenvlees ... Er vindt wereldwijd niet enkel een concentratie plaats van exporterende landen, ook van importerende landen. Met andere woorden landen die een welbepaald product exporteren gaan op termijn steeds meer van dat product exporteren. Landen die een welbepaald product moeten importeren, moeten op termijn ook steeds meer van dat product importeren. Ook hier is soja een schoolvoorbeeld. De vijf belangrijkste invoerlanden van soja nemen bijna 80% van alle soja die in de handel komt voor hun rekening. Ik moet je er niet aan herinneren welke landen dat zijn. FAO-algemeen directeur da Silva besloot zijn presentatie met te stellen dat de wereld aan een nieuwe groene evolutie toe is. Hij nam het woord 'groene' echter letterlijk. De vorige groene revolutie vond vorige eeuw plaats en heeft de productiemogelijkheden enorm uitgebreid zodat de wereld zich zou kunnen voeden. De nieuwe groene revolutie zal van een meer duurzame aard zijn. Gebruik makend van hoge technologische innovaties (*high tech*) zal spaarzaam moeten worden omgegaan met de nodige natuurlijke hulpbronnen om ook morgen diezelfde wereld nog te kunnen voeden. De opdracht is niet nieuw en in de sector gekend. Of dat gepaard kan gaan met de lage prijzen die beide organisaties de komende jaren voorspellen, is een geheel ander verhaal. Het debat blijft geopend. ■

1 De zeer grote stijging van de Chinese vraag naar varkensvlees behoort tot het verleden. 2 Het verbruik van rundvlees herstelt zich wereldwijd en zit opnieuw in de lift, mede dankzij de vraag vanuit China. 3 De vraag naar zuivelproducten zal de komende jaren verder sterk stijgen. 4 Pluimvee is overal in de wereld thuis, bio of niet.